

КОМПОНЕНТИ ТЕОРЕТИЧНОЇ МОДЕЛІ ОСВІТЬОГО ПОТЕНЦІАЛУ ОСОБИСТОСТІ В МІЖКУЛЬТУРНИХ КОМУНІКАЦІЯХ

Теоретична модель освітнього потенціалу характеризується своєрідними підходами до розгляду такого філософсько-освітнього феномену. Зупинимось на основних підходах, спираючись на які, створюємо дану теоретичну модель: системний, особистісний.

Системний підхід означає розгляд освітнього процесу та міжкультурних комунікацій з позицій теорії систем. Це вчення про такі об'єкти та системи, які представляють структуру частин та елементів і виконують певні функції. Наприклад, освітня система, що включає об'єкти і суб'єкти освітнього процесу. У тому разі: цілі, завдання і зміст освіти, дидактичні процеси та їх форми і форми організації, суб'єкти освітнього процесу – учня і вчителя. Відповідно до системного підходу, науковий аналіз освітнього потенціалу міжкультурних комунікацій і практичну діяльність особистості в міжкультурних комунікаціях здійснюємо, спираючись на принцип системності: аналіз, конструювання й удосконалення всіх процесів. Аналіз системи відбувається з урахуванням зв'язків, що існують між усіма елементами системи, крім того, і з зовнішніми зв'язками, такими як зв'язки з суспільством, суспільними інститутами.

Особистісний підхід в конструюванні освітнього потенціалу міжкультурних комунікацій ґрунтується на філософсько-психологічних теоріях особистості, якими визнається активна природа людини. Це означає, що в процесі міжкультурних комунікацій та реалізації власного освітнього потенціалу особистість не пасивний об'єкт впливу, а суб'єкт власної діяльності з саморозвитку. Згідно особистісному підходу, реалізація освітнього потенціалу особистості в розвитку міжкультурних комунікацій розуміється як взаємодія особистості з іншими – представниками інших культур та світом в цілому. Особистісний підхід має на увазі також і врахування особливостей особистості як носія певної культури, його спрямованості, ціннісно-мотиваційної сфери, індивідуального стилю діяльності.

Діяльнісний підхід у конструюванні моделі освітнього потенціалу міжкультурних комунікацій означає погляд на освітній процес та міжкультурні комунікації з позицій теорії діяльності. Діяльнісний підхід зобов'язує розглядати освіту як складну діяльність із певною структурою, яка включає мету, засоби, дії та їх результати. З даних позицій аналізується діяльність суб'єктів освітнього процесу та процесу міжкультурних комунікацій, виокремлюються види діяльності, планується процес реалізації освітнього потенціалу в міжкультурних комунікаціях, очікуються певні результати. Навчати та виховувати особистість можна тільки організовуючи її діяльність, стимулюючи її активність.

Таким чином, три основні категорії: система, особистість, діяльність – складають методологічну основу аналізу освітнього потенціалу міжкультурних комунікацій.

Рівні освітнього потенціалу: соціальний (мікрорівень, мезорівень, макрорівень) та особистісний.

Кожен з рівнів фактично зумовлений характером реалізації міжкультурних комунікацій - особистісним чи соціальним.

Соціальний характер освітнього потенціалу міжкультурних комунікацій зазначається наступними компонентами: соціальні умови (політичні, економічні, соціальні), значення та місце міжкультурних комунікацій у суспільстві (відкритість-закритість суспільства, культурно-історичні традиції ставлення до іноземців, до комунікацій з ними), зацікавленість, стимулювання суспільством, докладання зусиль до розвитку чи навпаки – обмеження міжкультурних комунікацій, зведення їх до мінімально можливих.

Така група факторів як соціальні за свідченням великої кількості ведучих сучасних філософів та гуманітаріїв (В. П. Бех, О. А. Грива, І. Д. Зверева, М. Б. Євтух, А. Й. Капська та інші) відіграють важливішу роль у процесі розвитку суспільства. Під соціальним фактором мають на увазі "явище, або соціальних процес, що обумовлює ті або інші соціальні зміни. В основі виокремлення соціальних факторів лежить такий зв'язок соціальних об'єктів, при якому одні з них (причини) за певних умов із необхідністю породжують інші соціальні об'єкти або їхні властивості (наслідки)" [1, с. 225.]

Характеризуючи соціальні рівні реалізації освітнього потенціалу, можемо провести аналіз залежності ефективності реалізації освітнього потенціалу від умов його реалізації. Скористуємось вже існуючою класифікацією соціальних рівнів: макрорівень, мезорівень, **макрорівень** [2, дис, с. 204.].

1. **Мікрорівень**: сім'я, родинно-сусідське суспільство, середовище друзів, класний чи трудовий колектив, суспільна думка (у колективі, родинно-сусідському суспільстві), вуличне співтовариство, педагогічний колектив (чи окремі педагоги) – дані впливи одержує особистість від свого найближчого оточення, від тих, з ким вона живе, постійно спілкується. На даному рівні забезпечується розвиток такої сфери особистості як нормативно-ціннісна. Людина засвоює ті ціннісні настанови, які мають пряме значення для співіснування з носіями інших культур: цінність культури як феномену, цінність людського буття, цінність Іншого. На цьому ж рівні засвоюються і самі принципи комунікацій, і характер міжкультурних комунікацій. Саме сім'я та найближчі оточуючі закладають в особистості фундамент для розвитку її комунікаційної сфери: ціннісні настанови, ступінь толерантності, етичні комплекси та інші подібні речі, які на все життя зумовлюють той "кодекс", який буде зумовлювати що можливо, а що

неможливо в комунікаціях особистості взагалі, і міжкультурних комунікаціях тому разі.

Крім того, дослідники, наприклад О. А. Грива на основі аналізу теоретичних настанов та конкретного емпіричного матеріалу вже вказували на той факт, що вплив мікрофакторів у різних культурних середовищах не є однозначним [2, с. 205]. Так, наприклад, у деяких етнічних (національно-культурних) спільнотах, наприклад, таких, як кримськотатарська, вірменська чи грецька традиційно сильний вплив сім'ї, родинного середовища. Батьки і родичі активні у соціалізації особистості, її особистому та професійному становленні; вони контролюють найважливіші події життя людини: професійне самовизначення, вибір супруга чи супруги, народження дітей, похорон. Носії даних і подібних культур характеризуються вираженою груповою згуртованістю, що є причиною вибіркової у відносинах поза межами своєї культури.

Якщо проаналізувати за даним критерієм українців, чи, наприклад, росіян, подібні характеристики притаманні їм в значно меншому ступені. Сім'я та родинно-сусідська спільнота відіграють все меншу роль у процесі соціалізації особистості та все менш зумовлюють характер її комунікацій.

2. **Мезорівень** – це група факторів, які впливають на характер комунікацій особистості опосередковано через конкретні соціальні інститути і механізми, такі, наприклад, як тип поселення (місто чи село, певний район міста – благонадійний, чи навпаки “поганий”; релігія (особлива роль у релігійної громади); суспільні традиції, вплив ЗМІ; громадські організації і таке інше. Вже відомо, що фактори мезорівня відіграють ведучу роль у соціалізації особистості в умовах полікультурного суспільства [2, с. 205]. Це пов'язано з тим, що вони обумовлюють освітні орієнтації, формування культурних цінностей та їх відповідність загальносвітовим стандартам [1, с. 14]. Взагалі, як відмічають дослідники (Л. Г. Коваль, І. Д. Зверева, С. Р. Хлебик), процес входження особистості в етнокультурні відносини, національну систему виховання і освіти обумовлюється під час соціалізації більш за все факторами мезорівня [3, с. 93]. Це повністю є справедливим і для характеру комунікацій особистості і для можливостей розширення комунікаційних границь особистості, тобто – освітнього потенціалу.

3. **Макрорівень** впливає на освітній потенціал особистості в процесі міжкультурних комунікацій через державні інститути, державну політику, тобто, державу – її національно-культурну, освітню, молодіжну політику; економічний стан країни; існуючий політичний режим; характер міжнародних відносин; активність інтеграційних процесів, наприклад, таких як євроінтеграційні, глобалізаційні.

На макрорівні важливими для освітнього потенціалу міжкультурних комунікацій стають самі умови життя людини в глобальному плані, такі як способи задоволення потреб, і матеріальних, і духовних; рівень життя людини у даному суспільстві, співвідношення цього рівня з рівнями життя інших культурних груп. Соціальні фактори даного рівня мають значення для особистості в контексті міжкультурних комунікацій та її освітнього потенціалу через обставини її життя в глобальному плані, а саме, в відносинах між країнами, ставленні до певних культурних груп які є характерними для певного місця та певного часу.

Названі групи факторів впливають на характер та ефективність реалізації освітнього потенціалу особистості взаємозалежно і взаємообумовлено.

Використана література:

1. Коваль Л. Г., Зверева І. Д., Хлебик С. Р. Соціальна педагогіка. – К., 1997. – 392 с.
2. Толерантність в процесі становлення молоді в умовах полікультурного середовища : дис. ... доктора філософських наук. – Київ, 2008. – 417 с.
3. Грива О. А. Соціально-педагогічні основи формування толерантності у дітей і молоді в умовах полікультурного середовища : монографія. – К. : Вид. ПАРАПАН, 2005. – 228 с.

Аннотація

В статье рассмотрены такие компоненты теоретической модели образовательного потенциала межкультурных коммуникаций, как теоретические подходы: системный, деятельностный и личностный. Также выделены компоненты модели, обусловленные общественным и личностным характером образовательного потенциала личности.

Annotation

The article describes the components of such a theoretical model of the educational potential of cross-cultural communication, as theoretical approaches: the system, the activity and personal. Also highlighted are the components of the model, due to the social and personal nature of the educational potential of the individual and social levels.

УДК 371.217.3:371.02

Рязанова Г. А.

УСЛОВИЯ ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ СРЕДЫ ДЕТСКОГО ЛАГЕРЯ

Цель статьи: выявить условия функционирования ВДО.